

*Henri Heimans
& Dirk Verhofstadt*

KZ
syndroom

*Een litteken dat
nooit verdwijnt*

Houtekiet
Antwerpen / Amsterdam

*Opgedragen aan onze (plus)kinderen,
kleinkinderen en de jonge generatie.*

*De letters KZ vormen de afkorting van het Duitse begrip
Konzentrationslager (concentratiekamp).*

Inhoud

Proloog

7

HOOFDSTUK 1

Genia 1908-1942

Een Jood op de vlucht

19

HOOFDSTUK 2

Rie 1910-1942

De violiste en de kunstenaar

51

HOOFDSTUK 3

Genia 1942-1943

De hel van Breendonk

91

HOOFDSTUK 4

Rie 1942-1945

Gemarteld naar Ravensbrück

111

HOOFDSTUK 5

Genia 1943-1945

Dwangarbeid in Auschwitz

181

HOOFDSTUK 6

Rie 1945

Operatie Witte Bussen

235

HOOFDSTUK 7

Genia 1945

Dodenmars naar Ebensee

267

HOOFDSTUK 8

Rie en Genia 1945-2002

KZ-Syndroom

303

Epiloog

331

Dankwoord

361

Bibliografie

365

Register

373

Proloog

Jeugdijaren

Zowat de hele nacht teisteren hevige migraineaanvallen mijn moeder en hoor ik haar tot in mijn kleine slaapkamer kreunen van de hoofdpijn. Het is niet alleen fysieke pijn, maar ook psychische. Ze heeft vaak nachtmerries en krijgt de beelden van het kamp maar niet uit haar gedachten. Steeds opnieuw belagen beelden, geluiden, geuren en smaken haar hersenen. Haar voortdurende rusteloosheid, vaak regelrechte angst, veroorzaakt diepe depressies waar geen medicijn verlichting kan brengen. Het maakt dat ze nauwelijks nog praat, bevreesd voor de donkere gedachten die haar lijken te wurgen. Terwijl ik mij aankleed om naar school te gaan, hoor ik mijn vader de kachel aansteken, koffie zetten en boterhammen klaarmaken. Ook hij heeft nauwelijks geslapen.

Het is halfnacht als de bel gaat. Dokter Colle komt binnen en loopt snel de trappen op van ons heel sober appartementje op de bovenste verdieping in de Guinardstraat 13 in Gent. Hij kent de weg en loopt de slaapkamer in waar mijn moeder onder een deken in foetushouding ligt, badend in het zweet. Hij haalt een injectienaald uit zijn zwarte tas en terwijl vader mijn moeder probeert te troosten door zachtjes over haar hoofd te strelen, spuit de dokter haar Mephenon in de dij: een zware pijnstiller en een sterk verslavend morfinederivaat. Na tien minuten wordt ze rustiger en vertrekt de dokter. Ik doe mijn schoenen aan, neem mijn boekentas en loop nog even langs haar slaapkamer. Ze ligt nog steeds opgerold, maar in een serene rust nu. Mijn vader vertrekt naar zijn werk in Brussel en ik loop de trap af, sluit de voordeur en ga naar de Rijksmiddelbare School aan de Bisdomkaai. Ik ben zeven jaar en heb twee ouders die getekend zijn door het KZ-syndroom.

Mijn hele jeugd was ik samen met mijn vader een soort mantelzorger avant la lettre voor mijn moeder die ik bijna altijd ziek heb geweten. Ik ging als tienjarige regelmatig naar de apotheek, nog vóór school-

tijd, om haar medicatie op te halen. Er hing thuis altijd een soort etherlucht, zoals in ziekenhuizen. Uiteindelijk moesten de dokters niet meer komen en had mijn moeder geleerd zichzelf in te spuiten tegen de pijn, en dat langzamerhand in hogere dosissen. Mijn vader werkte noest voor weinig loon en moeder die op het laatst 80 procent oorlogs- invalide was verklaard, had een klein oorlogspensioen. We hadden het dus niet breed en ik besepte dat ik goed moest studeren om hen niet te ontgoochelen. Als moeder zich toch wat beter voelde, was ze bijzonder lief en fijngevoelig. Dan trokken we met de wagen naar Walcheren, naar het huis van mijn grootmoeder. We reden vanuit Gent via Kaprijke, Watervliet en Oostburg naar Breskens waar we de boot naar Vlissingen namen en dan verder via Middelburg naar het prachtige vissersstadje Veere. Dat lag toen, nog voor de Deltawerken, aan het Veerse Gat ten zuiden van de Oosterschelde. Het water kon er bij regen en wind woest tekeergaan, het sloeg tot over de dijk aan de Campveerse Toren. Daar kon ik als kind mijn hart ophalen in en rond de haven. Zo roeide ik samen met een Veerse buurjongen in de kleine vissershaven, trokken we met de fiets langs de oevers en gingen tot laat in de avond ravotten in de wijde polders. Om mijn grootmoeder te plezieren, wachtte ik tot de vissersboten in het mistige halfduister terugkeerden, hun geurige lading losten en het visafval op een kar verzamelden. Dan raapte ik snel enkele verloren visjes op voor de katten van oma. Mijn moeder zat op zomerdagen voor haar ouderlijk huis op een bankje te genieten in de zon terwijl mijn vader, zorgzaam als altijd, voor ons kookte. Dan zag ik een glimlach op het gelaat van mijn moeder, maar op de terugweg kwamen de migraineaanvallen soms in alle hevigheid terug en begon de ellende opnieuw.

KZ-syndroom

Het kz-syndroom, of postconcentratiekampsyndroom, wordt pas sinds de jaren vijftig als dusdanig erkend. Mijn moeder (die in Ravensbrück opgesloten zat) en mijn vader (die Breendonk, Auschwitz en Mauthausen overleefde) hadden het allebei doorgemaakt. Maar terwijl mijn vader er redelijk in slaagde het trauma te verwerken, uitte het zich bij mijn moeder veel meer uitgesproken met nachtmerries, slaapstoornissen, angsten en depressies. Naarmate ze ouder werd nam haar lijden nog toe. In 1974 schrijft haar behandelende neuropsychiater Gaston

'Jedem das Seine', de nazislogan op de toegangspoort van het concentratiekamp Buchenwald. Vrij vertaald betekent het: 'Iedereen krijgt wat hij verdient'.

© Wikimedia - Emile Victor

Colle het volgende: *'Ondanks regelmatige intensieve behandeling, zowel psychotherapeutisch als pharmacotherapeutisch is de toestand sinds 1955 geleidelijk aan en in belangrijke mate verergerd met dagelijkse migraineaanvallen, steeds linker hemicranie [continue halfzijdige hoofdpijn, die langer aanhoudt dan drie maanden, nvhv], angstbuien, depressieve episoden en psychosomatische weerslag met vermagering en gastro-intestinale stoornissen. (...) De huidige invaliditeit dient mijns inziens geschat op zeventig procent wegens (1) het uitgesproken angstsyndroom met ernstige weerslag op het sociaal leven en (2) de zware migraine.'*¹ Het ging van kwaad tot erger. In 1986, toen mijn ouders in Brugge woonden, werd ze opgenomen in het Algemeen Ziekenhuis Sint-Jan omwille van haar *'compleet verwarde toestand met reutelende ademhaling, subcoma en belangrijke achteruitgang van de algemene toestand'*. In het medisch rapport stond dat ze suïcideneigingen had en dat haar toestand *'de patiënte en de echtgenoot terugbrengt tot*

¹ Verklaring van dokter Gaston Colle, neuropsychiatrie, Gent, 13 mei 1974.

een langdurig verblijf in een concentratiekamp tijdens de oorlog'.² Mijn vader was radeloos en zelf wist ik niet hoe hiermee om te gaan. Twee jaar voor haar dood noteert haar Brugse huisarts Paul Coucke dat mijn moeder 'een verergering vertoont van de migraineaanvallen te wijten aan multiple septische hersenembolen in mei 1987, psycho-neurasthenie [onverklaarbare vermoeidheid, nvhv] én postconcentratie-kampsyndroom deels door dezelfde redenen en deels door de toenemende leeftijd'.³ Mijn moeder stierf op 78-jarige leeftijd.

Vandaag wordt het KZ-syndroom beschouwd als een specifieke vorm van een posttraumatische stressstoornis (PTSS of in het Engels PTSD) en officieel beschreven in de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, wereldwijd het meest gebruikte psychodiagnostisch handboek.⁴ Het syndroom komt voor als de betrokkene 'ondervonden heeft, getuige is geweest of geconfronteerd werd met een of meer gebeurtenissen die een feitelijke of dreigende dood of ernstige verwonding met zich meebracht, of die een bedreiging vormde voor de fysieke integriteit van de betrokkene of van anderen. Tot de reacties van de betrokkene hoorde intense angst, hulpeloosheid of afschuw'.⁵ Vaak gaat het om het voortdurend herbeleven of dromen van onaangename herinneringen aan dergelijke gebeurtenissen, die voelen alsof ze opnieuw plaatsvinden via illusies, hallucinaties en dissociatieve episodes met flashbacks. De zieke ervaart daarbij een intens psychisch lijden bij stimuli die een aspect van de traumatische gebeurtenis symboliseren of erop lijken. Posttraumatisch betekent ook dat de effecten van de traumatische ervaringen pas jaren later aan de oppervlakte kunnen komen.

Ik herken in de beschrijving van een posttraumatische stressstoornis goed de symptomen die mijn moeder gedurende heel mijn leven

² Verslag van Dr. Van Couter en Dr. Temmerman, AZ St-Jan, Algemene inwendige ziekten, 15 juli 1986.

³ Verklaring van dokter Paul Coucke, Brugge, 26 oktober 1987.

⁴ De *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM) is een uitgave van de American Psychiatric Association (APA) voor de classificatie van psychische stoornissen en werd voor het eerst gepubliceerd in 1952. Professionals in de geestelijke gezondheidszorg gebruiken de handleiding om de diagnose van een patiënt na een evaluatie vast te stellen. Intussen verschenen al diverse edities van de handleiding met aanpassingen, schrappingen en toevoegingen van oudere of nieuwe psychische stoornissen. De laatste editie DSM-5-TR verscheen in maart 2022.

⁵ Descriptieve kenmerken van een posttraumatische stressstoornis.

heeft gekend, namelijk een verhoogde gevoeligheid, moeilijk (in)slapen, moeite met concentreren, overmatige waakzaamheid, overdreven schrikreacties en moeilijk sociaal functioneren. Toch had ze soms betere, heldere momenten waarbij ze in de wereldliteratuur dook en boeken las in diverse talen. Ik zie haar nog in haar zetel *À la recherche du temps perdu* van Marcel Proust lezen, waarbij ze misschien wel terugdacht aan haar gelukkige jeugdjaren. Korte periodes van verademing en sereniteit in ons huis. Tot ze opnieuw donkere gedachten kreeg die haar geselden. En mijn vader? Hij leed ook, maar in stilte, zonder enige klacht en steeds in de weer om het lijden van mijn moeder te verzachten.

Memoires

Niet dat er bij ons thuis vaak over de oorlog en de kampen werd gesproken, integendeel, het was bijna een te mijden onderwerp. Instinctmatig beseftte ik wel dat mijn ouders een vreselijke tijd achter de rug hadden. Pas na de dood van mijn moeder in 1989 begon mijn vader mij een aantal zaken te vertellen, en op hoogbejaarde leeftijd zette hij zich plots aan het schrijven van zijn levensverhaal om het aan mij, zijn enig kind, door te geven. Ik las het wel, maar schoof het ook opzij. Na mijn studies rechten in 1972 kwam ik snel in de magistratuur terecht in diverse hoedanigheden met specialisatie in het strafrecht én met bijzondere aandacht voor de mensenrechten. Dat slorpte al mijn energie op. Op een dag moest ik voor mijn werk naar Duitsland, het land dat mijn vader verafschuwde, maar ik kwam er in contact met jonge Duitse juristen die goed opgeleid waren, veel kennis hadden over het oorlogsverleden en zich zeer bewust waren van de onmetelijke schade die het nazisme had teweeggebracht.

Daarnaast was ik als voorzitter van de Commissie voor de Bescherming van de Maatschappij die de geïnterneerde personen opvolgt, intens begaan met hun lot.⁶ Het zijn vaak kwetsbare en beschadigde mensen die de samenleving het liefst in een vergeetput zou steken, maar het zijn evengoed volwaardige individuen, al vertonen ze een complexe psychische problematiek. Voor mijn inzet voor hen ontving ik in 2015

⁶ Geïnterneerden zijn daders die aangetast zijn door een psychiatrische aandoening en het voorwerp uitmaken van een strafrechtelijke beschermingsmaatregel.

de prijs voor de Mensenrechten. Na bijna vijfenveertig jaar voor justitie te hebben gewerkt, ging ik dat jaar met pensioen. Toen pas nam ik tijd om op zoek te gaan naar het stille, onverwerkte verleden van mijn ouders en begon een boeiend opzoekingswerk in de archieven van de Auschwitz Stichting, CegeSoma en Bad Arolsen.⁷ Ik trok naar de kampen in binnen- en buitenland waar ze opgesloten hadden gezeten en naar de plaatsen waar ze uiteindelijk waren bevrijd. Oorspronkelijk wou ik hierover enkel iets neerschrijven voor mijn kinderen, maar de hoeveelheid informatie nam voortdurend toe. Misschien moest ik over het leven van mijn ouders een boek schrijven, niet enkel voor mijn kinderen, maar voor een ruimer publiek.

Schild & Vrienden

Als gewezen magistraat heb ik heel wat zware strafzaken onderzocht en gewonnen. Daarom dacht ik immuun te zijn voor de gruwel van het verleden van mijn ouders. Hoeveel keer heb ik in mijn professionele loopbaan geen forensische psychologen aangesteld of hun verslagen bestudeerd in ernstige criminele zaken? Daar werd ik nooit onrustig van. Maar op 5 september 2018 zendt de VRT een Pano-reportage uit van onderzoeksjournalist Tim Verheyden over de extreemrechtse groepering Schild & Vrienden van Dries Van Langenhove. In besloten chatgroepen op sociale media sympathiseert de groep duidelijk en expliciet met Hitler en het naziverleden. Tegelijk ridiculiseren ze de genocidaire daden uit de Tweede Wereldoorlog en verspreiden ze negationistische haatboodschappen, verpakt als zogenaamde grappen en spotprenten.

---

⁷ De Stichting Auschwitz werd in 1980 opgericht door de Belgische vriendenkring van gewezen politieke gevangenen van Auschwitz-Birkenau, kampen en gevangenis van Silezië. De stichting heeft als opdracht om de herinnering aan de Holocaust en de naziterreur levend te houden o.a. door historisch onderzoek, het bewaren van archieven en het doorgeven van kennis. Het Studietoel Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (CegeSoma) is het Belgische expertisecentrum voor de geschiedenis van de conflicten van de twintigste eeuw. Bad Arolsen in Duitsland is de thuisbasis van 's werelds grootste archief over de slachtoffers en overlevenden van het naziregime, dat behoort tot UNESCO's *Memory of the World*. Het archief bevat ongeveer 30 miljoen documenten over zo'n 17,5 miljoen nazislachtoffers.

De talrijke walgelijke beelden komen binnen als een mokerslag. Ze doen pijn en ik word boos. Ik voel opnieuw de familietrauma's.

Natuurlijk zien we al enkele jaren hoe extreemrechtse groeperingen en politici wereldwijd aan kracht winnen en steeds meer aanhang krijgen. Met de verkiezing van Donald Trump tot president in 2016 voelde ik hoe er iets fundamenteels veranderde. De beschaafde omgangsvormen, de algemene acceptatie van de universele mensenrechten en de democratische staatsstructuur krijgen er sindsdien een serieuze concurrent bij: de roep naar autoritarisme. Geen parlementaire praatbarak meer, maar een onbetwistbare leider die de weg wijst. Niet langer de feiten en de waarheid, maar alternatieve feiten en nepnieuws. Ik zie hoe de vs, het land van *life, liberty and the pursuit of happiness* wegzakt in een poel van haat en tweedracht. Ik wijt het aan de oppervlakkige kennis van de Amerikanen over het verleden. In Europa staan we verder, denk ik aanvankelijk. Maar nu zie ik op onze eigen Vlaamse openbare zender hoe jongeren gedwee luisteren naar hun autoritaire voorman en alles waar mijn ouders als verzetslui en latere concentratiekampgevangenen voor hebben gestreden, bespotten en ridiculiseren.

Die *Pano*-reportage heeft mij geschokt tot in het diepste van mijn ziel. Nooit voelde ik mij zo ontredderd. De veelvuldig terugkerende negationistische spotprenten en berichten blijven zodanig nazinderen dat ik er psychosomatische klachten van krijg.

Plots maakt het verleden van mijn ouders opnieuw deel uit van mijn leven en moet ik zelf op zoek naar hulp. Uit de gesprekken met mijn psychotherapeut blijkt al snel dat ik met onverwerkte trauma's kamp. Alleen mijn intimi wisten dat; ik sprak er verder met niemand over. Voor mijn ouders was de confrontatie met de vernietiging van mensen haast dagelijkse kost. Dagelijks stapten ze over de lijken van verhongerde kameraden, bij het verlaten van hun slaapbarak en op de werkvloer. Ze hoorden de geweerschoten bij de executies en liepen langs galgen waar gestrafte medegevangenen werden opgehangen. Ze zagen dag en nacht de schoorstenen van de brandende crematoria. Ze vreesden voortdurend zelf vergast te worden, waardoor ze onvoorstelbaar veel angst hebben gekend. Mijn Joodse vader die in Auschwitz en andere kampen opgesloten zat, ontsnapte ternauwernood aan de dood. Zijn broer werd door de nazi's gefusilleerd, waardoor hij geen naaste familie meer had na de oorlog. Mijn moeder, die zowel fysiek als psychisch zwaar beschadigd terugkwam uit Ravensbrück, moest vernemen dat haar eerste Joodse man door de nazi's op een gruwelijke manier werd vermoord.

Tijdens de therapieessies stuitte ik op tal van onverwerkte emoties uit mijn kindertijd. Ik had de financiële tekorten en de eenzaamheid aan den lijve ondervonden en had al op jonge leeftijd een grote verantwoordelijkheid voor het ouderlijk welbevinden. Vooral de chronische ziekte-toestand van mijn moeder en het zwijgen over hun bijzonder pijnlijk kampverleden wogen zwaar op mijn schouders. Ze vormden stuk voor stuk elementen die mijn kindertijd mee hebben getekend. En met dat onverwerkte verleden van immens vele slachtoffers dreef Schild & Vrienden nu de spot!

Transgeneratieel trauma

Wat de therapeut bij mij vaststelt, is een transgeneratieel trauma, waarbij de traumatische ervaringen van mijn ouders ook wonden hebben geslagen in mij als kind en later als volwassene. De beelden van de extreemrechtse organisatie zijn voor mij geen gewone beelden, maar triggers voor mijn vroegere trauma's en die van mijn ouders, die ik altijd als een rugzak meedraag. Onmiddellijk na de *Pano*-reportage diende ik bij het parket klacht in tegen de mij onbekende leden van Schild & Vrienden wegens inbreuk op de negationismewet, namelijk het ontkennen, schromelijk minimaliseren, pogen te rechtvaardigen of goedkeuren van de genocide die tijdens de Tweede Wereldoorlog door het naziregime werd gepleegd. Na deze klacht volgde een langdurig gerechtelijk onderzoek en een tergend lange strafprocedure, alvorens het uiteindelijk tot een proces kwam.

Deze kwestie gaat natuurlijk veel verder dan mijn persoonlijke levensverhaal. De wereldwijde opkomst van extreemrechts met zijn voortdurende haatzaaij, belagen en beledigen van mensen, de toenemende onwetendheid, de onverschilligheid bij brede lagen van de bevolking over onze democratische rechten en vrijheden, moeten aangepakt worden, ook via andere wegen dan de juridische.

Het is bijvoorbeeld opvallend hoe extreemrechtse politici in Vlaanderen en Nederland in de oorlog in Oekraïne de kant kiezen van Vladimir Poetin.⁸ De taboes van 1945 zijn met het verdwijnen van de generatie die

---

⁸ Vlaams parlementslid Filip Dewinter van Vlaams Belang onderhield jarenlang goede betrekkingen met Rusland en onderstreepte in 2019 nog dat hij het meer voor Poetin had dan voor Merkel. Het Nederlandse Tweede Kamerlid

het allemaal heeft meegemaakt, onvermijdelijk vervaagd,' aldus historicus Robert Paxton in zijn monumentale boek over de *Anatomie van het fascisme*.⁹ Het valt me ook op hoe in eigen land weinig aandacht besteed wordt aan de verzetsmensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog het nazisme en zijn aanhangers bestreden en dat vaak met de dood moesten bekopen. En ik heb nooit begrepen waarom men in 1974 de 8ste mei, de dag van de overwinning op nazi-Duitsland, heeft geschrapt als officiële feestdag. Hierdoor missen we met zijn allen de kans om een van de belangrijkste momenten uit de twintigste eeuw te vieren en aan de volgende generaties uit te leggen wat er gebeurd is en hoe belangrijk die overwinning was voor onze vrijheid. Acht mei moet opnieuw een officiële feestdag worden.

Speurtocht

Toen ik in november 2022 in de Vooruit in Gent de voorstelling bijwoonde van *Dagboek 1933*, Dirk Verhofstadts boek over het gevaar van extreemrechts, voelde ik sterk de nood om ook het verhaal van mijn ouders te boek te stellen.¹⁰ Ik sprak er met Dirk over en we besloten om samen de plaatsen te bezoeken waar mijn vader en moeder opgroeiden, in het verzet gingen, werden opgepakt en gevangen zaten. Zo begon voor mij een nieuwe, bijzonder grondige speurtocht naar wat ze hebben meegemaakt. Hun leven vormt de rode draad doorheen dit boek en dient als een soort kapstok voor het verhaal van het verzet, de gruwel van de concentratiekampen, de hebzucht van de Duitse grootindustrie, het schuldig verzuim van het Internationale Rode Kruis en de naoorlogse apathie tegenover zowel de doden als de overlevenden. Het is ook een verhaal van migratie, van het ontvluchten van binnen- en buitenlands geweld en van strijd tegen racisme.

Thierry Baudet, de leider van Forum voor Democratie, verklaarde in een interview met de Amerikaanse website *Geopolitics & Empire* van 17 oktober 2022 dat Poetin een held is die we nodig hebben. Meermaals drukte hij zijn sympathie uit voor de Russische dictator.

⁹ Robert Paxton, *De anatomie van het fascisme*, Bert Bakker, 2005, p. 52.

¹⁰ Dirk Verhofstadt, *Dagboek 1933. Het gevaar van extreemrechts*, Houtekiet, 2022.

Dit boek is een schets van de oorlogsgeschiedenis van mijn ouders, geverifieerd door tal van originele historische bronnen. In die context heb ik de juridische strijd aangeboden met leden van Schild & Vrienden.

Het houvast voor de beschrijving van het levensverhaal van mijn vader zijn diens memoires, een manuscript van ruim 240 bladzijden dat hij op het einde van zijn leven schreef. Zijn laatste geschriften dateren van drie maanden vóór zijn overlijden op 94-jarige leeftijd.¹¹ Bij mijn moeder zijn dat losse teksten, brieven (o.a. aan Sonja Prins) en getuigenissen van en over haar. In het Canvas-programma *Kinderen van het verzet* dat in 2019 werd uitgezonden, getuigde ik al over hun leven, maar nu gaan we veel dieper in op hun dramatische levensloop.¹² We bezochten zowat alle plekken waar ze opgesloten werden en kregen de actieve steun van de directies van de betreffende musea, herdenkingsplaatsen en talrijke archieven. We kregen toegang tot heel wat documenten, persoonlijke getuigenissen en foto's die nog nauwelijks onderzocht werden. Het gaat over feiten. Soms harde realiteiten, niet aangedikt, niet afgezwakt, zo getrouw en sereen mogelijk weergegeven, en dankzij Dirk sterk historisch gedocumenteerd.

Het geheel kan niet losgekoppeld worden van mijn migratieachtergrond. Mijn ouders waren migranten, respectievelijk uit Letland en Nederland. In Vlaanderen en Nederland spreken we van iemand met een migratie-achtergrond – zoals ik van de tweede generatie – als een van de ouders een ander geboorteland heeft. Mijn beide ouders zijn in het buitenland geboren en behielden hun vreemdelingenstatuut tot aan hun overlijden. Mijn grootouders waren ook allemaal buitenlanders. Waarom ze migreerden, zal later duidelijk worden. Ze waren blanke mensen en konden in hun gastland België goed integreren, tot het racisme en de nazi-segregatie de kop opstak. De Belgische historicus Vincent Scheltiens schrijft: 'De geschiedenis herhaalt zich niet (op dezelfde wijze)'... maar de racistische haatzaaijerij die extreemrechts nu voortdurend en heel intens verspreidt, vooral ten aanzien van mensen van kleur, onder meer op sociale media, kan niet anders dan ons doen

¹¹ Deze memoires bestaan uit vijf delen: 1. Henri, voici ton père, 2. Auschwitz comme je l'ai vu et vécu, 3. Ebensee, 4. Légion étrangère, 5. Ma vie Parisienne.

¹² Piet Boncquet, *Kinderen van het verzet*, Polis, 2019, p. 193-208. Zie ook <https://communicatie.vrtcanvas.be/kinderen-van-het-verzet> en <https://www.vrt.be/vrtmax/a-z/kinderen-van-het-verzet/>.

terugdenken aan de fascistische ideologie die geleid heeft tot de nazi-genocide.¹³

Het is de bedoeling het leven van twee mensen te beschrijven die in een turbulente periode in de wereldgeschiedenis bepaalde gelijkaardige keuzes hebben gemaakt. Twee individuen die elkaar aanvankelijk niet kennen en die uiteindelijk door het dramatische lot na de oorlog zijn samengebracht. Dit is een beschrijving van hun persoonlijke leven, telkens in dezelfde periode, maar op verschillende tijdstippen en plaatsen. Doorheen de chronologie wordt de lezer van het leven van Genia (mijn vader) naar dat van Rie (mijn moeder) geleid en omgekeerd. In deze vervlochten levensverhalen zijn ontmenselijking en overlevingsdrang permanent aanwezig.

Ik draag dit boek op aan mijn kinderen en kleinkinderen, aan hun leeftijdsgenoten en aan de komende generaties. Ik hoop zo de strijd van mijn vader en mijn moeder voor meer gerechtigheid en voor universele mensenrechten – voor mij de belangrijkste realisatie van het mensdom – verder uit te dragen.

Henri Heimans
maart 2024

---

¹³ Vincent Scheltiens, Bruno Verlaeckt, *Extreemrechts. De geschiedenis herhaalt zich niet (op dezelfde manier)*, ASP Brussel, 2021.